

ابوعلی مسکویه رازی

(۳۲۰-۴۲۱)

تجارب الأمم^ع

(آزمونهای مردمان)

مجلد دوم

ترجمه و تحشیه:

دکتر ابوالقاسم امامی

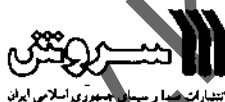
سروش

تهران ۱۳۸۹

شماره ترتیب انتشار: ۱۴۸۶

این کتاب ترجمه‌ای است از متن عربی با مشخصات زیر:
 ابوعلی مسکویه الرازی، تجارب‌الأمم. حقه و قدّم له الدكتور ابوالقاسم امامی، دار
 سروش للطباعة و النشر [انتشارات سروش].
 پایان چاپ دوره کامل متن عربی در ۸ مجلد، تهران، ۱۳۸۰ خورشیدی / ۲۰۰۱ میلادی.

مسکویه، احمد بن محمد، ۴۲۰ - ۴۲۱ ق.
 تجارب‌الأمم = آزمونهای مردمان / ابوعلی مسکویه رازی؛ ترجمه و تحشیه: ابوالقاسم
 امامی. - تهران: سروش (انتشارات صداوسیما)، ۱۳۶۹.
 ج. ۸
 ص. ع. به انگلیسی:
 Tajarib Al-Umam.
 (دوره) ISBN: 978-964-376-827-0
 ISBN: 978-964-376-825-6: ۱۳۰,۰۰۰ ریال (ج. ۱)
 ISBN: 978-964-376-826-3: ۱۲۰,۰۰۰ ریال (ج. ۲)
 چاپ دوم: ۱۳۸۹.
 چاپ اول: ۱۳۸۹.
 ۱. اسلام - تاریخ - متون قدیمی تا قرن ۴. ۲. تاریخ جهان - متون قدیمی تا قرن ۴.
 ۳. ایران - تاریخ - متون قدیمی تا قرن ۴. الف. امامی، ابوالقاسم، ۱۳۱۳ - ، مترجم.
 ب. صداوسیما جمهوری اسلامی ایران. انتشارات سروش. ج. عنوان: آزمونهای مردمان.
 د. عنوان:
 ۹۷۶۷۱/۹۰۹ DST ۵۶۳/۱۳۵ ۳۰۴۱
 ۱۳۶۹
 کتابخانه ملی ایران
 ۶۹.۱۴۹۸

انتشارات صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

تهران، خیابان استاد شهید مطهری، تقاطع خیابان شهید دکتر مفتح، ساختمان سروش

مرکز پخش: ۸-۸۸۲۴۵۰۶۳ و ۵-۶۶۹۵۴۸۷۰

<http://www.soroushpress.ir>

عنوان: تجارب‌الأمم (آزمونهای مردمان)

مجلد دوم

نویسنده: ابوعلی مسکویه رازی

ترجمه و تحشیه: ابوالقاسم امامی

چاپ اول: ۱۳۸۹

قیمت: ۱۲۰,۰۰۰ ریال

این کتاب در دو هزار نسخه در چاپخانه انتشارات سروش لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.

همه حقوق محفوظ است.

۳- ۸۲۶- ۳۷۶- ۹۶۴- ۹۷۸ (جلد دوم)

شابک: ۰- ۸۲۷- ۳۷۶- ۹۶۴- ۹۷۸ (دوره)

فهرست عنوانها

- ۱ روزگار معاویه بن ابی سفیان
- ۱ سخن از ستیزی که میان مغیره بن شعبه و عمرو بن عاص رفت
- ۱ مغیره آرامش می‌گزیند
- ۲ فرجام این شیوه مغیره
- ۲ رایی از معاویه و تدبیری که درست بود
- ۳ نیرنگی از زیاد بر معاویه
- ۵ نیرنگی از عبدالله بن خازم
- ۷ نیرنگی از مغیره بن شعبه بر زیاد که کارساز بود
- ۸ سخن از سیاست زیاد در عراق تا کار عراق راست آمد
- ۸ خطبه بترء
- ۱۱ زیاد و کشتن بی گناه
- ۱۲ سختگیری زیاد در بصره و استوار کردن شهریار معاویه
- ۱۳ زیاد و بریدن دست ریگانندان در کوفه
- ۱۴ گزارشی به زیاد در باره شیعیان بوتراب
- ۱۴ زیاد سمره را جانشین خود در کوفه می‌کند و بر حروریان سخت می‌گیرد
- ۱۵ نیرنگی از مهلب در خراسان
- ۱۶ نامه‌های دبیران معاویه و مطالبه پیشکش از مردم در نوروز و مهرگان
- ۱۶ عمرو بن سعید بن عاص دبیر معاویه بر دیوان سپاه بود. معاویه و...
- ۱۷ از شیوه‌های زیاد
- ۱۹ هر چیزی نابود شدنی است
- ۲۰ معاویه، سعید بن عاص و مروان را بر ضد یکدیگر برمی‌انگیزد
- ۲۱ میان سعید و معاویه
- ۲۲ سخنی بجا که گوینده‌اش را بالا برد
- ۲۲ سخن از این نیرنگ که بصریان زدند
- ۲۳ سخن از برخی شیوه‌ها و آراء و هوشمندی معاویه و...
- ۲۳ معاویه و عمرو بن عاص
- ۲۴ معاویه و عمر بن خطاب

- ۲۵ معاویه و مغیره
- ۲۵ معاویه و هانی
- ۲۷ کسانی که در این کار پیروی از معاویه کردند
- ۲۸ از سخنان معاویه
- ۲۹ روزگار یزید بن معاویه
- ۲۹ رخدادهایی که ذکر آن در خور این کتاب است
- ۳۰ حسین بن علی و عبدالله بن زبیر بیعت نکردند
- ۳۰ رایی که عبدالله بن مطیع بر حسین بن علی^(ع) زد
- ۳۱ رایی دیگر که محمد حنفیه بر حسین^(ع) زد
- ۳۱ نامه‌های گوفیان به حسین^(ع)
- ۳۲ راهی کردن مسلم سوی کوفه
- ۳۳ سخن از رایی که سر چون بر یزید زد
- ۳۴ سخن از پیشگیری عبیدالله زیاد از نابودی مُلک یزید پس از آنکه...
- ۳۵ رفتن مسلم به خانه هانی
- ۳۵ سخن از نیرنگی که شریک بن اعور زد و به سود وی نینحامید
- ۳۷ هانی را به کاخ عبیدالله می خوانند
- ۴۰ رفتن مسلم با بیعت کنندگان به سوی قصر
- ۴۳ رفتن ابن زیاد از قصر به مسجد
- ۴۴ بلال راز مسلم را فاش می سازد
- ۴۵ امان دادن محمد بن اشعث به مسلم
- ۴۶ مسلم در قصر ابن زیاد
- ۴۷ کشتن هانی و یاران مسلم
- ۴۸ رایهایی که بر حسین^(ع) زدند: سخن از رایی که عمر بن عبدالرحمن...
- ۴۸ رایی که عبدالله بن عباس بر حسین^(ع) زد
- ۵۱ راهی شدن حسین^(ع) به سوی عراق و برخورد وی با فرزدق
- ۵۲ آنچه بر قیس بن مسهر فرستاده حسین^(ع) رفت
- ۵۳ حرّ بن یزید با سوارانش پیش می آید
- ۵۴ سبب آمدن حرّ و آن هزار مرد
- ۵۸ سخنی که طرمّاح بن عدی به حسین گفت

- ۵۹ فرود آمدن حسین^ع در نینوا و رسیدن پیک با نامه‌ای از ابن زیاد
 ۶۰ عمر سعد و گزینۀ دشوار
 ۶۲ سخت شدن تشنگی بر حسین^ع و یاران
 ۶۲ دیدار حسین^ع و عمر سعد با یکدیگر
 ۶۳ گزارش ابن سعد به ابن زیاد درباره آنچه میان او و حسین گذشت
 ۶۳ رایی که شمر بر ابن زیاد زد
 ۶۴ پاسخ ابن زیاد به نامه ابن سعد
 ۶۵ رسیدن شمر با فرمان ابن زیاد
 ۶۵ لشکر کشیدن عمر سعد به سوی حسین^ع
 ۶۶ سخن حسین^ع با خانگیان و یارانش
 ۶۸ روز عاشورا
 ۶۹ توبۀ حرّ
 ۷۱ کشتن حسین را ناخوش می‌داشتند
 ۷۳ ربودن جامه‌ها از تن حسین^ع و زنان
 ۷۳ سخنی که میان علی بن الحسین و ابن زیاد رفت
 ۷۴ آنچه یزید پس از دریافت نامه‌های پیروزی گفت:
 ۷۴ سخن از نیرنگهای ابن زبیر
 ۷۶ برکنار کردن عمرو بن سعید و گماشتن ولید بن مکه
 ۷۷ وضع در مدینه
 ۷۹ سخن از رأی عبدالملک و دورانیشی وی که از او آشکار شد
 ۸۰ جنگ حرّه و سه روز تاراج در مدینه
 ۸۰ بیعت مردم مدینه برای یزید به شرط بردگی
 ۸۱ یادکرد رخدادی نیکو
 ۸۱ به متجنیق بستن کعبه و آتش زدن خانه خدا

 ۸۳ خلافت معاویه بن یزید
 ۸۳ یادکرد رأی بد و تدبیر ناستوار ابن زبیر و سرباز زدن وی از...
 ۸۵ سخن راندن ابن زیاد در بصره پس از آگاه شدن از مرگ یزید بن معاویه
 ۸۶ سخن از طمع عبیدالله بن زیاد در خلافت و نیرنگی که در این کار زد
 ۸۸ سخن از نیرنگی که عبیدالله بن زیاد در این هنگام زد

- ۹۰ کارداری عبدالله بن حارث بن نوفل بن حارث بن عبدالمطلب ۹۰
- ۹۰ ذکر آرائی چند از ابن زیاد که در راه شام از او شنیده و حفظ شده است ۹۰
- ۹۳ خلافت مروان بن حکم ۹۳
- ۹۳ وی خلافت نمی خواست ولی ابن زیاد او را در آن به آز افکند ۹۳
- ۹۳ گفتگو و استدلال زبیریان و مروانیان ۹۳
- ۹۵ جنگ مروان با حسان و ابن جحدر ۹۵
- ۹۶ نامه‌های هیران و وزیران یزید ۹۶
- ۹۸ نیرنگی از مروان که به نابودی خود وی انجامید ۹۸
- ۹۹ روزگار عبدالملک بن مروان ۹۹
- ۹۹ سخن از توأیین ۹۹
- ۱۰۰ سخن سلیمان بن صرد ۱۰۰
- ۱۰۰ سخن خالد بن سعد ۱۰۰
- ۱۰۲ رأیی از سلیمان بن صرد ۱۰۲
- ۱۰۲ رسیدن مختار ۱۰۲
- ۱۰۳ رسیدن عبدالله بن یزید و ابراهیم بن محمد از سوی زبیر ۱۰۳
- ۱۰۳ رأیی از عبدالله بن یزید ۱۰۳
- ۱۰۵ همدستانانی در رهبری سلیمان بن صرد ۱۰۵
- ۱۰۶ رأیی چند که بر سلیمان بن صرد زدند و رأیی که او خود زد ۱۰۶
- ۱۰۷ رأیی که سلیمان بن صرد زد ۱۰۷
- ۱۰۷ رأیی که عیدالله بن یزید امیر کوفه زد ۱۰۷
- ۱۰۹ نامه عبدالله بن یزید به سلیمان بن صرد و پاسخی که سلیمان داد ۱۰۹
- ۱۱۱ آنچه میان سلیمان و زُفر در قریسیا گذشت ۱۱۱
- ۱۱۲ رأیی که زُفر بر سلیمان و یاران وی زد ۱۱۲
- ۱۱۵ نبرد عین‌الورده ۱۱۵
- ۱۱۶ عیدالله زیاد، حصین بن نمیر را برای دفع سلیمان می فرستد ۱۱۶
- ۱۱۸ کشته شدن سلیمان بن صرد ۱۱۸
- ۱۱۹ رأیی که عبدالله بن عوف بن احمر زد ۱۱۹
- ۱۲۱ گزارش کار مختار پس از توأیین ۱۲۱

- ۱۲۱ سبب بالاگرفتن کار خوارج
 ۱۲۳ اتفاق نیکویی که در آن حال برای بصریان افتاد
 ۱۲۳ رایب درست و ترفندی از بصریان تا مهلب به جای ایشان با خوارج بجنگید
 ۱۲۶ جنگ خوارج با مهلب و بصریان
 ۱۲۸ نیرنگ زدن مختار از زندان
 ۱۲۹ مختار شیعیان را به سوی محمد بن حنفیه می خواند
 ۱۳۰ سخن ابن شریح به محمد بن حنفیه
 ۱۳۱ پاسخ محمد بن حنفیه به ابن شریح و یارانش
 ۱۳۳ رایب استوار که بر مختار زدند و کارسازی وی در آن، تا چنان شد که...
 ۱۳۳ مختار کسان را نزد ابراهیم بن اشتر می فرستد و...
 ۱۳۵ دیدار مختار با ابراهیم بن اشتر و نامه ای که با خود آورد
 ۱۳۶ متن نامه
 ۱۳۶ بیعت ابراهیم بن اشتر با مختار
 ۱۳۷ ثبت گواهی گواهان
 ۱۳۸ بیرون رفتن مختار به جنگ
 ۱۳۸ اما از عبدالله بن مطیع
 ۱۳۹ برخورد ابراهیم اشتر با شرطه
 ۱۴۳ بیرون آمدن مختار
 ۱۴۴ لشکر آرایب ابن مطیع
 ۱۴۵ شیوه شبث با اسیران
 ۱۵۱ ابن مطیع از ابراهیم بن اشتر امان می خواهد
 ۱۵۳ شیوه مختار از آن پس
 ۱۵۴ مختار بر استانهاء، استاندار می نهد
 ۱۵۷ رایب از ورقاء بن عازب
 ۱۵۹ آشوب و از برضد مختار پس از بیرون رفتن ابراهیم بن اشتر
 ۱۶۰ رایب درست از عبدالرحمن بن مخنف
 ۱۶۲ جنگ مختار با ناسازان
 ۱۶۶ سرنوشت عمرو بن حجاج
 ۱۶۶ کشتن شمر بن ذی الجوشن
 ۱۶۸ سراقه سوگند خورد که فرشتگان را دیده

- ۱۶۸ آسودگی مختار برای کشتن کشتندگان حسین^(ع)
- ۱۷۰ سوزاندن جسد عثمان بن خالد و ابواسماء
- ۱۷۱ کشتن و سوزاندن خولی
- ۱۷۱ امان خواستن عمر سعد از مختار
- ۱۷۳ فرستادن سر ابن سعد و پسرش به نزد محمد بن حنفیه
- ۱۷۴ روی آوردن شامیان به سوی عراق
- ۱۷۴ نیرنگی که مختار به مصعب زیر زد و بیهوده بود
- ۱۷۶ نیرنگی که عباس بن سهل به یاران مختار زد
- ۱۷۷ نامه مختار به محمد بن حنفیه
- ۱۷۸ پاسخ محمد بن حنفیه
- ۱۷۸ رایی از عبدالله بن زبیر پس از حبس کردن محمد بن حنفیه و...
- ۱۸۱ مختار پس از بردن سیخ در کوفه
- ۱۸۱ گزارش کرسی
- ۱۸۳ کشته شدن ابن زیاد
- ۱۸۴ سخنان ابراهیم اشتر با یاران هنگام رویارویی با ابن زیاد
- ۱۸۵ آغاز جنگ پور اشتر با ابن زیاد
- ۱۸۶ کشته شدن ابن زیاد به دست ابراهیم بن اشتر
- ۱۸۸ مصعب به جنگ مختار می‌رود
- ۱۹۱ نیرنگی از عبدالله بن وهب بر آزادکردگان
- ۱۹۴ اشتباه مختار در این کار
- ۱۹۶ پیروزی پس از شکست
- ۱۹۷ پیشامد بد پس از پیروزی بر اثر شتاب و اندیشه نادرست
- ۱۹۷ کشته شدن عیدالله پسر علی بن ابی طالب^(ع)
- ۱۹۸ مصعب و محاصره مختار در قصرش
- ۱۹۹ کشته شدن مختار و آنچه در کار خویش بگفت
- ۲۰۰ رایی از مختار در آن حال که درست بود
- ۲۰۱ سخنان این مسلمانان و مهرجویی شان آنگاه که کشتن را دریافتند
- ۲۰۳ مهرجویی به سخنی دیگر
- ۲۰۳ سخن عبدالرحمن بن عمر در سرزنش مصعب
- ۲۰۴ میخ کردن دست مختار بر دیوار مسجد

- ۲۰۴ نامه مصعب و نامه عبدالملک به ابراهیم بن اشتر
 ۲۰۵ آنچه بر سر عمره زن مختار آمد
 ۲۰۶ عبدالله بن خازم و محاصره بنی تمیم در خراسان
 ۲۰۹ بازگشت از ارقه
 ۲۱۱ روی آوردن خوارج به فرماندهی زبیر بن ماحوز
 ۲۱۲ بیرون شدن حارث بن ابی ربیع به ابراهیم بن اشتر
 ۲۱۴ رایی از عتاب که درست بود
 ۲۱۵ رایی از احنف برای خوارج که از لغزشهای وی بود
 ۲۱۶ پرسش خوارج از یاران مهلب
 ۲۱۶ پرسشی دیگر
 ۲۱۷ راهی شدن عبدالملک به جنگ مصعب
 ۲۱۸ آسانگیری کار دشمن که به نابودی کشید
 ۲۱۹ رفتن عمرو بن سعید نزد عبدالملک و آنچه بر وی رفت
 ۲۲۴ سبب دشمنی و کینه میان عبدالملک و عمرو بن سعید
 ۲۲۵ سخنی سودمند نزد سلطانی کیه تور
 ۲۲۵ راهی شدن عبدالملک به عراق برای جنگ با مصعب
 ۲۲۸ کشته شدن ابراهیم اشتر
 ۲۲۹ کشته شدن مصعب بن زبیر و پرسش عیسی بن مصعب
 ۲۳۱ از مقامهای مشهور مقامی است که در آن، مردی به ادب پیش افتاد
 ۲۳۳ عبدالملک، حجاج را به جنگ عبدالله بن زبیر می فرستد
 ۲۳۳ محاصره کردن و کشتن ابن زبیر
 ۲۳۵ سخنانی که مادر ابن زبیر اسماء دختر ابوبکر به وی گفت
 ۲۳۸ گفت و گوی حجاج با طارق بن پیکر عبدالله زبیر
 ۲۳۹ عبدالملک، عبدالله بن خازم را به بیعت می خواند
 ۲۳۹ کشته شدن ابن خازم در مرو
 ۲۴۰ عبدالملک کار جنگ با از ارقه را به مهلب می سپرد
 ۲۴۴ عزل بکیر بن وساج از خراسان و نصب عبدالله بن خالد بن اسید
 ۲۴۴ رایی درست که بر بحیر زدند و او آن را پذیرفت
 ۲۴۶ کارگزاری حجاج بن یوسف بر عراق و شیوه او
 ۲۴۶ سخنان حجاج در مسجد کوفه

- ۲۵۰ حجاج سپس به بصره شتافت
- ۲۵۱ شورش مردم برضد حجاج بن یوسف
- ۲۵۱ سخن از سستی عبدالرحمن تا خود با گروهی از یاران کشته شد
- ۲۵۳ سخن از کار شیب بن یزید و آنچه حجاج و بزرگان کوفه از وی دیدند
- ۲۵۷ نیرنگی از صالح که بر عدی زد
- ۲۶۰ سخن از رای که عدی بن عمیره در آن هنگام زد که از او نپذیرفتند تا
- ۲۶۳ سخن از رای نادرست سوره در حمله تا بشکست و گریخت
- ۲۶۷ شتاب و تدبیری نادرست از حجاج تا آن لشکر را نابود کرد
- ۲۷۵ فرصتی شکست برای ادای دین
- ۲۷۶ نیرنگ حجاج بر محمد بن موسی تا با خوارج جنگید و کشته شد
- ۲۸۹ سخنی از حر بن عبدالله نزد حجاج که با آن از کشته شدن برست
- ۲۹۰ بازگشت به داستان شیب
- ۲۹۱ رای استوار از حجاج
- ۲۹۲ رای نیکو که قیصه بن والی زد
- ۲۹۳ نیرنگی که مطرف بن مغیره بر شیب زد تا وی را از آهنگ اش بازداشت
- ۲۹۹ شیب و عامل سورا، و کاری که با زروسیم کرد
- ۳۰۰ شیب برای بار دوم به کوفه می‌آید
- ۳۰۱ حجاج خود به جنگ شیب می‌رود
- ۳۰۴ رای نیکو از خالد بن عتاب
- ۳۰۷ سخنان شیب
- ۳۰۸ نیرنگی از شیب
- ۳۰۹ کشته شدن شیب در این سال به پیشامدی بد
- ۳۱۱ چیزهایی که در غرق شدن شیب گویند
- ۳۱۲ آنچه از کار مهلب و ازرقیان گذشت
- ۳۱۳ ناهمسخنی خوارج که به نابودی همگی شان انجامید
- ۳۱۴ نابودی خوارج از چه بود؟
- ۳۱۵ همزمان با آنچه از کار ازرقیان گذشت امیه بن عبدالله در خراسان با
- ۳۲۱ فرجام کار بُکیر
- ۳۲۳ سخن از نیرنگ صمصه بر بحیر تا سرانجام او را کشت
- ۳۲۶ بیرون شدن عبدالرحمن اشعث برضد حجاج و انگیزه وی در

- ۳۲۹ رایبی نادرست از حجاج که آن لشکریان و عبدالرحمن را با آن تباه کرد تا...
- ۳۳۲ راهی شدن عبدالرحمن به سوی عراق
- ۳۳۳ رایبی استوار که مهلب بر حجاج زد و حجاج نپذیرفت
- ۳۳۵ بیعت بصریان با عبدالرحمن
- ۳۳۶ عبدالرحمن، جانشین عبدالرحمن
- ۳۳۸ نبرد دیرالجمام
- ۳۳۸ نامه حجاج به عبدالملک بن مروان
- ۳۳۹ رای عبدالرحمن در آن هنگام
- ۳۴۱ سخنان عبدالرحمن بن ابی لیلی
- ۳۴۳ گریختن سفیان بن ابرد که یاران را در اندیشه برد
- ۳۴۵ حجاج به کوفه آمد و برای مردم بنشست
- ۳۴۵ حجاج و مرد خثعمی که برای بیعت آمد
- ۳۴۵ حجاج و کشتن کمیل و سخانی که میان آن دو رفت
- ۳۴۷ اندرز مهلب به فرزندان انگاه که مرگش فرارسید
- ۳۴۸ جنگ حجاج و ابن اشعث در ملکین
- ۳۵۰ یادکرد تنبلی ای که ابن اشعث کرد و زیانش به وی رسید و...
- ۳۵۱ آزی که عیاض در ابن اشعث بسته بود
- ۳۵۲ فریب خوردن عبدالرحمن تا از رتبیل گسست و سپید...
- ۳۵۳ سخن از رایهایی که بر ابن اشعث زدند و رایبی استوار که...
- ۳۵۷ سخن از آنچه اسیران در نزد حجاج گفتند
- ۳۵۸ سخنی از شعبی آن گاه که وی را نزد حجاج بردند
- ۳۵۹ فیروز و بازداشتن حجاج از اینکه به خواسته اش دست یابد
- ۳۶۱ نیرنگی که حجاج زد و کسان گمان بردند امان شان داده ولی او آنان را بکشت
- ۳۶۲ نابودی عبدالرحمن بن اشعث و رایبی از برخی یارانش که درست بود
- ۳۶۴ سبب برکناری یزید بن مهلب از کارداری خراسان
- ۳۶۷ در این سال موسی بن عبدالله بن خازم در ترمذ کشته شد سبب چه بود
- ۳۷۰ سخن از نیرنگی سست که بر ضد مردمی گنگ کارساز شد
- ۳۷۱ نیرنگی که عمرو بن خالد زد
- ۳۷۴ نیرو گرفتن ثابت و حرث و ناتوان شدن موسی
- ۳۷۸ مفصل، عثمان را از زندان به جنگ موسی می فرستد

- ۳۸۰ سپس، سال هشتاد و شش آغاز شد
 ۳۸۰ نامه‌های وزیران عبدالملک بن مروان و رایها و تدبیرهایی که...
 ۳۸۱ ابو زعیمه
 ۳۸۱ روح بن زباع
 ۳۸۲ ربیعة الغار حرشی
 ۳۸۲ صالح بن عبدالرحمن وی همان است که دیوانها را از پارسی به تازی درآورد
 ۳۸۴ عبید بن مخارق
 ۳۸۵ یزید پس ابو مسلم
 ۳۸۶ عبدالملک و دبیری که هدیه‌ای پذیرفت
 ۳۸۷ خلافت ولید بن عبدالملک
 ۳۸۷ آمدن قتیبه به خراسان
 ۳۸۸ نیرنگی از تندر که کار ساز نشد و مایه کشتن وی شد
 ۳۹۰ دستاورد مسلمانان در بیکند
 ۳۹۱ رخدادی شگفت همراه با ندانم کاری که سبب شد تا قتیبه، عبدالله بن ولان...
 ۳۹۳ رأیی از حجاج بر قتیبه که از واسط بر قتیبه در خراسان زد تا...
 ۳۹۶ تباهی کار نیزک و شکستن پیمان قتیبه و سپس دست یافتن...
 ۴۰۳ گشودن شومان، کش و نسف
 ۴۰۴ گشودن خوارزم
 ۴۰۶ گشودن سفد
 ۴۱۳ دختر چهارم یزدگرد به دست قتیبه افتاد
 ۴۱۳ سفارش قتیبه به عبدالله بن مسلم
 ۴۱۴ شهرگشایی‌ها و گشورگشایی‌هایی دیگر که در این هنگام روی داد
 ۴۱۵ سخنی از سعید بن جبیر که مایه کشتن وی شد
 ۴۱۶ مرگ حجاج بن یوسف
 ۴۱۶ آن گاه سال نود و شش شد از شیوه‌های ولید بن عبدالملک
 ۴۱۷ رأیی که عباد بن زیاد در این کار زد
 ۴۱۸ گشودن کاشغر و آنچه میان فرستادگان قتیبه و پادشاه چین رفت
 ۴۲۰ سخنی از هبیره در پاسخ خاقان که سبب شد تا...
 ۴۲۲ از شیوه‌های قتیبه

- ۴۲۳ خلافت سلیمان بن عبدالملک بن مروان
 ۴۲۳ سبب در این کار چه بود
 ۴۲۴ شتاب قتیبه در خلع سلیمان و تدبیری که وی در کار خویش داشت
 ۴۲۵ سخنان قتیبه با مردم
 ۴۳۲ کشته شدن قتیبه
 ۴۳۴ سخن چند ایرانی درباره قتیبه و یزید
 ۴۳۵ سخن از رایى که یزید در کار خویش داشت و به زیان وی انجامید
 ۴۳۷ نیرنگی که ابن اهتم زد تا یزید به کارداری خراسان رسید
 ۴۴۰ سخن از نیرنگی که در روم بر مسلمة بن عبدالملک در این سال زدند تا...
 ۴۴۱ سلیمان یزید را به پیروزیهای قتیبه تحریک می کند
 ۴۴۲ اهتمام یزید بن مهلب به کارگران
 ۴۴۳ سخن از این نیرنگی که یزید با رایزنی فیروز زد تا وی بر چول دست یافت
 ۴۴۴ ورود یزید بن مهلب به گران
 ۴۴۵ طمع یزید بن مهلب در طبرستان
 ۴۴۸ یزید بن مهلب و گشودن گران در واپسین بار
 ۴۵۰ یزید بن مهلب به گران درآمد و به سوگندش در کار مردم شهر عمل کرد
 ۴۵۱ سخن از رایى که بر یزید بن مهلب زدند و پذیرفت و مایه گرفتاری وی شد
 ۴۵۲ آن گاه، سال نود و نه شد
 ۴۵۳ خلافت عمر بن عبدالعزیز
 ۴۵۷ آن گاه صدمین سال فرا رسید در این سال خوارج در عراق با...
 ۴۵۹ یزید بن مهلب در زندان عمر بن عبدالعزیز
 ۴۶۱ از شیوه های عمر بن عبدالعزیز
 ۴۶۳ آغاز دعوت بنی هاشم در سال صدم هجری
 ۴۶۵ خلافت یزید بن عبدالملک
 ۴۶۵ سال صد و یک هجری فرا رسید یادکرد این رویداد
 ۴۶۶ ورود مسلمة به کوفه و کشته شدن شاذب خارجی
 ۴۶۷ چیرگی یزید بن مهلب بر بصره و خلع یزید بن عبدالملک
 ۴۶۷ تعهدی نسنجیده که ناکامی در پی داشت

- سخن از پیشامدی بد که به زیان یزید بن مهلب بود ۴۷۱
- سخنان یزید بن مهلب با مردم بصره و برآشتن حسن بصری ۴۷۳
- پرچمی که حسن بصری افراشت ۴۷۴
- رأی سیاسی حسن بصری ۴۷۴
- سخن از رایبی چند که بر یزید بن مهلب زدند و وی به کار نیست ۴۷۵
- سال صد و دو فرارسید ۴۷۶
- سخن از رایبی نیکو از یزید بن مهلب که یارانش در آن با وی ناساز شدند ۴۷۸
- یزید بن مهلب و فعل بن عیاش یکدیگر را کشتند ۴۸۳
- کشتن اسیران ۴۸۴
- سرنوشت آل مهلب ۴۸۶
- مسلمه در جستجوی آل مهلب ۴۸۷
- مروان و آهنگ کشتن زنان خانواده خویش! ۴۸۸
- مسلمه و آهنگ فروش زنان و فرزندان آل مهلب ۴۸۹
- پس از کشتن یزید بن مهلب یزید بن عبدالملک، مسلمه را کاردار کوفه و ۴۸۹
- سبب آز بستن توران در سعید خدینه ۴۹۱
- جنگ مسیب با توران ۴۹۳
- رویارویی مسیب با توران ۴۹۴
- جنگ سعید خدینه با توران ۴۹۶
- سخنی که سبب مرگ شد ۴۹۷
- سعید، حیّان را زر خوراند و بکشت! ۴۹۸
- سبب برکناری مسلمه از عراق و خراسان ۴۹۸
- آشکار شدن کار داعیان در خراسان ۵۰۰
- سپس سال صد و سه درآمد سبب برکناری سعید خدینه از خراسان ۵۰۰